

Dr Rafał Morek

Uniwersytet Warszawski
ORCID: 0009-0000-9202-9721
e-mail: rafalmorek@uw.edu.pl

Dr Andrzej Girdwoyń

e-mail: andrzej.girdwoyn@cms-cmno.com

Dr Jan Markiewicz

e-mail: jan.markiewicz@cms-cmno.com

Gwarancja zapłaty za roboty budowlane. Uwagi polemiczne na tle art. 649¹ § 1¹ Kodeksu cywilnego

Polemical remarks on Article 649¹ § 1¹ of the Civil Code

Streszczenie

Artykuł przedstawia uwagi na tle nowego przepisu art. 649¹ § 1¹ Kodeksu cywilnego, wprowadzonego na mocy ustawy z 13.07.2023 r. o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 1890). Przepis ten wyłącza stosowanie przepisów o gwarancji zapłaty za roboty budowlane – art. 649¹–649⁴ k.c. – „w przypadku, gdy inwestorem jest Skarb Państwa”. Autorzy rozważają, czy takie wyłączenie jest uzasadnione i potrzebne. Pomimo iż Skarb Państwa jest z mocy prawa zawsze wypłacalny, to gwarancja zapłaty, o której mowa w art. 649¹ i n. k.c., powinna – zgodnie z jej pierwotnym *ratio legis* – zabezpieczać nie tylko samą płatność, ale też jej terminowe dokonanie. Brak możliwości żądania gwarancji zapłaty od Skarbu Państwa pogarsza sytuację wykonawców robót budowlanych na rzecz Skarbu Państwa. Uprzywilejowanie Skarbu Państwa nie znajduje dostatecznego uzasadnienia prawnego ani ekonomicznego oraz wprowadza niepotrzebny wyłom od zasady równości podmiotów prawa cywilnego.

Słowa kluczowe: gwarancja zapłaty za roboty budowlane, budownictwo, infrastruktura, Skarb Państwa

Abstract

The article presents the authors' comments on Article 649¹ § 1¹ of the Civil Code, recently introduced into the legal system by the Act of 13 July 2023 amending the Act on the provision of information on the environment and its protection, public participation in environmental protection and environmental impact assessments, and certain other Acts (Journal of Laws of 2023, item 1890). The cited provision excludes the application of the provisions on the guarantee of payment for construction works – Articles 649¹–649⁴ of the Civil Code. – "in cases where the investor is the State Treasury." The authors argue that this exclusion is unjustified and unnecessary. It is explained that although the State Treasury is indeed always solvent by operation of law, so that there is no risk of non-payment to the contractor performing construction work for the State Treasury, the payment guarantee referred to in Articles 649¹ *et seq.* of the Civil Code secures not only the payment itself, but also a timely payment. In the absence of the possibility to demand a payment guarantee from the State Treasury, contrary to the justification of the amendment, the contractors of construction works working for the State Treasury will find themselves in a significantly worse situation than others – thus the State Treasury will indeed become a privileged investor. Such a privileged position is not sufficiently justified by market realities (it has not been demonstrated that there exists a practice of "abusing" of the institution of payment guarantees by contractors performing construction works for the State Treasury) and is not reconcilable with the principle of equality of subjects of the civil law.

Keywords: payment guarantee for construction, construction, infrastructure, State Treasury

JEL: K00, K29

Uwagi wprowadzające

W dniu 13.07.2023 r. Sejm uchwalił ustawę o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw¹. Ustawa weszła w życie 16.10.2023 r. Nowelizacja dotyczy w przeważającej mierze zagadnień z zakresu prawa administracyjnego. Znalazła się w niej jednak również zmiana doniosłej z punktu widzenia praktyki obrotu instytucji o charakterze prywatnoprawnym. W art. 2 sformułowano mianowicie uzupełnienie art. 649¹ k.c.² o nowy przepis § 1¹, który wyłącza stosowanie przepisów o gwarancji zapłaty za roboty budowlane „w przypadku, gdy inwestorem jest Skarb Państwa”. Artykuł 16 Ustawy zawiera natomiast normę intertemporalną wyrażającą intencję nadania nowej regulacji skutku wstecznego, obejmując jej zastosowaniem „umowy o roboty budowlane zawarte przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, w odniesieniu do których wykonawca nie wystąpił z żądaniem przedstawienia gwarancji zapłaty za roboty budowlane przed tym dniem”.

Nowelizacja zmierza zatem do wyłączenia możliwości ubiegania się przez wykonawcę (generalnego wykonawcę) o udzielenie gwarancji zapłaty na podstawie umów o roboty budowlane, w których jako inwestor występuje Skarb Państwa. Uwzględniając wagę sektora budowlanego dla gospodarki (Biuro Badań i Analiz Banku Gospodarstwa Krajowego, 2020, s. 10), w tym inwestycji realizowanych ze środków publicznych (Główny Urząd Statystyczny, 2023, s. 22–26), zmiana ma istotne znaczenie praktyczne. Jednocześnie motywy proponowanego „uprzywilejowania” Skarbu Państwa nasuwają wiele pytań. O ile bowiem nie ulega wątpliwości, że Skarb Państwa jest szczególnym uczestnikiem obrotu prawnego (np. nie ma zdolności upadłościowej, a jego istnienie jest gwarantowane w Konstytucji RP³), to w prawie cywilnym zajmuje pozycję prawną równorzędną innym uczestnikom obrotu (tak m.in. Sobolewski, 2023, art. 34, pkt I; Jedliński & Mędrzecka, 2003, s. 85). Nowelizacja wywołuje dlatego szereg wątpliwości, a argumenty przywołane w jej uzasadnieniu skłaniają do polemiki.

Motywy uzasadnienia

Uzasadnienie Projektu, na podstawie którego została przyjęta nowelizacja z 13.07.2023 r., przedstawia następujące argumenty za wprowadzeniem nowego art. 649¹ § 1¹ k.c.⁴

Po pierwsze, wskazano, że art. 649¹ k.c. został kilkanaście lat temu dodany do Kodeksu cywilnego w celu „zapobiegania negatywnym zjawiskom w gospodarce, w szczególności nieregulowania przez inwestorów i wykonawców robót budowlanych wynagrodzenia za wykonane prace”⁵. W przypadku inwestora, jakim jest Skarb Państwa, ryzyko zaistnienia powyższego zjawiska nie występuje, bowiem Skarb Państwa jest „inwestorem wiarygodnym i dającym gwarancję wypłacalności”⁶, którego nie dotyczy ryzyko upadłości. Podmioty publiczne zaciągają zobowiązania na zasadach okre-

ślonych w ustawie o finansach publicznych⁷, tj. tylko w sytuacji, gdy mają na to zabezpieczone środki finansowe. Zdaniem autorów Projektu, „wykonawca mający zawartą umowę z SP jest zatem w o wiele korzystniejszej sytuacji niż wykonawca mający zawartą umowę z inwestorem prywatnym”⁸. Wykonawca taki bowiem „z zasady ma zagwarantowaną wypłatę należnego wynagrodzenia i nie ma potrzeby występowania o udzielenie gwarancji”⁹. W konsekwencji, zaproponowane rozwiązanie „nie narusza również równości wobec prawa”¹⁰.

Po drugie, uzasadnienie nowelizacji wskazuje, że udzielenie wykonawcy gwarancji przez *stationes fisci* wiąże się dla Skarbu Państwa z dodatkowymi kosztami¹¹. Wprawdzie bowiem art. 649¹ § 3 k.c. gwarantuje, że udokumentowane koszty zabezpieczenia wierzytelności strony ponoszą w równych częściach, to jednak „w praktyce koszty takie są ponoszone przez jednostkę sektora finansów publicznych, która następnie dochodzi zwrotu połowy kosztów od wykonawcy, co nie zawsze następuje szybko i czasem oznacza wieloletnie oczekiwanie na zakończenie sporu sądowego”¹². W tym kontekście wyłączenie Skarbu Państwa z obowiązku udzielania gwarancji zapłaty uznano za „korzystne dla budżetu państwa”¹³.

Po trzecie, w uzasadnieniu wskazano, że za nowelizacją art. 649¹ k.c. przemawia istnienie w polskim prawie prywatnym podobnych instrumentów zapewniających szczególną ochronę Skarbu Państwa. Jako przykład takiej instytucji wskazano art. 749 k.p.c., który stanowi, że niedopuszczalne jest zabezpieczenie roszczeń pieniężnych przeciwko Skarbowi Państwa¹⁴.

Po czwarte, wprowadzone rozwiązanie ma służyć przeciwdziałaniu zjawisku nadużywania przez wykonawców instytucji statuowanej w art. 649¹ k.c. W tym kontekście wskazano, iż „zdarzają się przypadki, że wykonawca wykorzystuje gwarancję zapłaty niezgodnie z założonym celem. Wykonawca, widząc ryzyko, że inwestor odstąpi od umowy z jego winy, np. z powodu zwłoki w realizacji, i naliczy związane z tym kary, wykorzystując instrument gwarancji zapłaty, nie tylko może uniknąć ryzyka związanego z potencjalnymi karą, ale całkowicie odwrócić sytuację. Wykonawca zamiast płacić kary, może sam mieć roszczenia finansowe wobec inwestora”¹⁵. W następstwie zaś wprowadzenia zmiany art. 649¹ k.c., gdy inwestorem jest Skarb Państwa, nie będzie miał zastosowania art. 649¹ k.c., który w razie nieudzielenia gwarancji zapłaty przez inwestora przyznaje wykonawcy prawo odstąpienia od umowy z winy inwestora. Jak przy tym wskazano w uzasadnieniu Projektu, „powyższe uzasadnione jest rodzajem inwestora, którym jest podmiot publiczny” – w przypadku umów zawieranych przez *stationes fisci* „wykonawca nie będzie mógł odstąpić od umowy w przypadku braku żądanej gwarancji, ani zaprzestać wykonywania umowy”¹⁶.

Uwagi polemiczne dotyczące art. 649¹ § 1¹ k.c.

Na kanwie przywołanych motywów uzasadnienia nowelizacji nasuwają się rozmaite wątpliwości. Odniesiemy się jedynie do czterech wybranych zagadnień dotyczących kolej-

no: 1) przedmiotu ochrony i pierwotnych celów regulacji związanych z instytucją gwarancji zapłaty, 2) celowości interwencji ustawodawczej w odpowiedzi na zjawisko rzekomego nadużywania prawa do żądania gwarancji zapłaty, 3) zasady równości podmiotów prawa cywilnego oraz 4) problemów intertemporalnych związanych z nadaniem nowelizacji mocy wstecznej obejmującej już zawarte umowy.

Przedmiot ochrony

Argument, że Skarb Państwa jest „inwestorem wiarygodnym i dającym gwarancję wypłacalności”¹⁷, bywa postrzegany jako dogmat, z którym z natury rzeczy trudno polemizować. Doświadczenie jednak uczy, że „gwarancja wypłacalności” nie zawsze oznacza „gwarancję zapłaty”. W praktyce bowiem pytanie, „kiedy” nastąpi zapłata, okazuje się nie mniej istotne od tego, „czy” w ogóle nastąpi.

Problemy z opóźnieniami w zapłacie (zatory płatnicze) są znanym od lat negatywnym zjawiskiem współczesnego obrotu gospodarczego, które stało się przedmiotem regulacji zarówno prywatnoprawnych¹⁸, jak i publicznoprawnych¹⁹. W ciągu ostatnich lat przyczyniały się co najmniej kilkakrotnie do fal upadłości przedsiębiorców budowlanych²⁰. Negatywne konsekwencje pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie i presji inflacyjnej na galopujące koszty produkcji budowlanej powodują ryzyko, że sytuacja ta może się obecnie powtórzyć (zob. np. Allianz Trade, 2023, s. 4).

Na tym tle wymaga podkreślenia, że gwarancja zapłaty w rozumieniu art. 649¹ § 2 k.c. zabezpiecza nie tylko samą zapłatę umówionego wynagrodzenia za wykonanie robót budowlanych, lecz także „terminowość” tej zapłaty²¹. Oba cele są *verba legis* równie ważne.

Natura instrumentów gwarancyjnych wymienionych w art. 649¹ § 2 k.c. jest taka, że zapewniają one – tak jak wszystkie gwarancje tego rodzaju – wypłatę na rzecz beneficjenta kwoty objętej gwarancją w zasadzie bezzwłocznie. Orzecznictwo sądowe potwierdza, że wyłącznie instrumenty o takiej naturze stanowią zabezpieczenie rzeczywiste²² – a zatem takie, jakiego wymaga art. 649¹ § 1 k.c. Tylko tego rodzaju instrument zapewni zapłatę, która odpowiada terminom płatności określonym w umowie o roboty budowlane. Gdyby wypłata po stronie wystawcy gwarancji miała doznawać opóźnień, wówczas naturalnie zabezpieczenie „terminowej” zapłaty nie byłoby możliwe²³.

O znaczeniu motywu zagwarantowania terminowości zapłaty dla wykonawcy – jako *ratio legis* omawianej instytucji – świadczy już sama historia regulacji ulegającej zmianom na mocy nowelizacji z 13.07.2023 r. Przepisy ujęte w art. 649¹–649⁴ k.c. zostały dodane do Kodeksu cywilnego mocą ustawy z 8.01.2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny²⁴ i weszły w życie 16.04.2010 r. Ich wprowadzenie stanowiło konsekwencję wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 27.11.2006 r.²⁵, w którym stwierdzono niezgodność z Konstytucją RP części przepisów obowiązującej wówczas ustawy o gwarancji zapłaty za roboty budowlane²⁶, która jako pierwsza wprowadziła dla wykonawców robót budowlanych prawo żądania od inwestorów udzielenia gwarancji zapłaty

ich należności. W wyroku Trybunał Konstytucyjny nakazał całościowe przeanalizowanie przez ustawodawcę problematyki gwarancji zapłaty za roboty budowlane i zintegrowanie terminologii ustawy i rozwiązań legislacyjnych w niej przewidzianych z Kodeksem cywilnym. Sformułowane przez Trybunał zastrzeżenia i postulaty nie dotyczyły w ogóle kwestii, jakie stały się przedmiotem omawianej nowelizacji. Trybunał miał zastrzeżenia co do nomenklatury używanej przez ustawę (ustawa posługiwała się terminami „wykonawca robót budowlanych” oraz „zamawiający”, podczas gdy Kodeks cywilny stronami umowy o roboty budowlane czyni „wykonawcę” i „inwestora”), badał zarzut naruszenia zasady równości inwestora i wykonawcy, zasadność przyznania uprawnienia do żądania gwarancji zapłaty za wykonane prace wyłącznie wykonawcom robót budowlanych (a nie wszystkim przedsiębiorcom), jednak ani nie rozważał, ani nie postulował żadnego rozróżnienia podmiotowego inwestorów zobowiązanych do udzielania gwarancji zapłaty wykonawcom. Odpowiednio takiego rozróżnienia nie przewidywały też przepisy art. 649¹–649⁴ k.c. przyjęte w 2010 r.

Ratio legis art. 649¹ i n. k.c. zostało jasno określone w uzasadnieniu projektu noweli kodeksu cywilnego z 2009 r., w którym wskazano, że przesłanką wprowadzenia projektowanej regulacji jest „potrzeba zapobiegania negatywnym zjawiskom w gospodarce, w szczególności nieregulowania przez inwestorów i wykonawców robót budowlanych należnej zapłaty za prace wykonane przez wykonawców i podwykonawców”²⁷, które to zjawisko prowadzi niejednokrotnie do upadłości wykonawców i podwykonawców, a w konsekwencji – jest szkodliwe tak dla podmiotów z branży budowlanej, jak i dla gospodarki jako całości²⁸. Powyższe motywy nawiązują do wyroku Trybunału Konstytucyjnego, który *explicitie* wskazał jako cel „zagwarantowanie realizacji określonej wartości, jaką jest terminowa zapłata za wykonanie robót budowlanych”²⁹.

Uzasadnienie nowelizacji z 13.07.2023 r. nie nawiązuje do tych – skądinąd nadal aktualnych – motywów legislacyjnych związanych z omawianą instytucją. Projektodawca wskazuje, że Skarb Państwa nie jest zagrożony niewypłacalnością, wszak zgodnie z art. 6 Prawa upadłościowego³⁰ pozbawiony jest zdolności upadłościowej (tak samo zresztą jak jednostki samorządu terytorialnego, samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, instytucje i osoby prawne utworzone w drodze ustawy, osoby fizyczne prowadzące gospodarstwo rolne, uczelnie czy fundusze inwestycyjne). Brak zagrożenia niewypłacalnością i związany z nim brak zagrożenia nieotrzymaniem przez wykonawcę (kontrahenta Skarbu Państwa) zapłaty umówionego i należnego wynagrodzenia za wykonanie robót budowlanych nie chroni jednak wykonawcy przed wszystkimi skutkami, których wystąpieniu art. 649¹ § 1 k.c. ma zapobiegać (tak: Drapała, 2010, s. 14; Bączyk, 2020, s. 21–22).

Dla wykonawcy robót budowlanych nie mniej ważna od otrzymania zapłaty za wykonane prace jest kwestia terminu, kiedy je otrzyma. Ciągłość i płynność finansowania (tzw. cashflow) jest kluczowa dla funkcjonowania przedsiębiorstw budowlanych. Produkcja budowlana jest kapitałochłonna, a bezzasadne ze względów ekonomicznych byłoby oczekiwa-

nie, że wykonawcy będą finansować cudze inwestycje w toku ich realizacji ze środków własnych czy pożyczonych. Inwestycja wymaga bieżącego zasilania środkami przez samego inwestora. Zaburzenie płynności przepływów pieniężnych poprzez brak zapłaty potrafi wywołać „reakcję łańcuchową” na poziomie podwykonawców i dalszych podwykonawców oraz innych przedsięwzięć inwestycyjnych, a przedsiębiorcę budowlanego doprowadzić do upadłości, na co wprost wskazywało uzasadnienie ustawy wprowadzającej art. 649¹ i n. k.c. w 2009 r.³¹

Wyłączenie możliwości żądania przez wykonawcę udzielenia gwarancji zapłaty przez Skarb Państwa jako inwestora – niezależnie od dogmatu wypłacalności Skarbu Państwa – niewątpliwie pogorszy sytuację wykonawców. Jeżeli wypłacalny inwestor z jakichkolwiek przyczyn odmówi jej dokonania, np. powołując się na potrącenie wynagrodzenia z karami umownymi lub wierzytelnościami wzajemnymi (które mogą być sporne), wykonawca straci nadzieję na otrzymanie swojej należności w inny sposób niż na koniec wieloletniego procesu sądowego (na marginesie warto w tym miejscu wskazać, że Skarb Państwa niestety nader rzadko korzysta z arbitrażu, który oferuje nieporównywalnie szybszy czas trwania postępowań). Koszty wykonanych, a nieopłaconych prac przez cały ten czas obciążają wykonawcę. Jakkolwiek w razie wygranego procesu wykonawca może liczyć na odsetki za opóźnienie, to częstokroć nie kompensują one komplikacji i negatywnych następstw przerwania przepływów pieniężnych – tym bardziej, jeśli w międzyczasie wykonawca będzie zmuszony ogłosić upadłość.

W tym kontekście nasuwa się pytanie, czy wskazane problemy są obce inwestycjom prowadzonym przez Skarb Państwa? Ewentualnie, czy występują tam znacznie rzadziej niż w przypadku tych realizowanych przez inwestorów prywatnych? Obie tezy wydają nieuprawnione. Przepisy dotyczące finansów publicznych, pragmatyki służbowe i istniejące – często jedynie w sferze psychiki, a nie prawa – obawy przed wypłaceniem wykonawcy środków publicznych, gdy istnieją choćby wątpliwości podstawy do kwestionowania jego należności, sprawiają, że spory o zapłatę na takich budowach są nagminne. Jest zarazem oczywiste, że spory sądowe przeciw Skarbowi Państwa nie toczą się szybciej niż inne, a czas oczekiwania na ich rozstrzygnięcie sięga nierzadko kilkunastu lat (Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej, 2023, s. 18–19).

Zarzut nadużywania gwarancji zapłaty

Według uzasadnienia Projektu nowe rozwiązanie legislacyjne będzie służyło przeciwdziałaniu zjawisku „nadużywania” przez wykonawców instytucji z art. 649¹ k.c. Wynika z niego, że pod takim pojęciem kryje się zarzut posługiwania się żądaniem o ustanowienie gwarancji zapłaty jako li tylko orężem w sporze z inwestorem. W motywach nowelizacji wskazano, że niekiedy dochodzi do sytuacji, w której wykonawca, który spodziewa się, że wskutek jego zaniedbań inwestor odstąpi od umowy o roboty budowlane, wykorzystując instrument gwarancji zapłaty, „odwraca sytuację”

i występuje przeciwko inwestorowi z żądaniem przedłożenia gwarancji zapłaty³². Następnie, jeśli inwestor nie zadośćuczyni temu wezwaniu i nie przedłoży gwarancji zapłaty lub przedłoży ją w formie niezgodnej z żądaniem, wykonawca nabywa uprawnienie do odstąpienia od umowy z winy inwestora (art. 649⁴ § 1 k.c.). Odstąpienie takie uprawnia zaś wykonawcę do wystąpienia np. z roszczeniem o zapłatę kary umownej za odstąpienie od umowy z winy inwestora (o ile oczywiście taka kara jest zastrzeżona) – co z kolei naraża Skarb Państwa na konieczność poniesienia niezasadnych obciążeń finansowych. W ocenie autorów Projektu, sposobem na przeciwdziałanie tego rodzaju „nadużyciom” ma być odebranie wykonawcy – kontrahentowi Skarbu Państwa uprawnienia z art. 649¹ § 1 k.c.

Tak postawiony zarzut nadużywania prawa nie wydaje się zasadny.

Po pierwsze, nie został potwierdzony jakimikolwiek danymi empirycznymi, badaniami czy chociażby orzecznictwem sądowym, które uwiarygadniałoby ukrytą w nim hipotezę.

Po drugie, należy przypomnieć, że udzielenie gwarancji zapłaty z art. 649¹ § 1 k.c. nie jest dla wykonawcy bezpłatne³³. Przeciwnie, koszty ustanowienia takiego zabezpieczenia przez bank lub ubezpieczyciela mogą sięgać setek tysięcy złotych, co samo przez się powoduje, że wielu wykonawców nie wnosi o jego ustalenie, nie chcąc narażać się na związane z tym koszty.

Po trzecie, projektodawcy zdają się nie dostrzegać, iż wystąpienie wykonawcy do inwestora o udzielenie mu gwarancji zapłaty z art. 649¹ § 1 k.c. nie daje podstawy do odstąpienia od umowy. Podstawa taka pojawia się dopiero wówczas, gdy inwestor nie dostarczy wykonawcy gwarancji w terminie lub też, gdy dostarczona gwarancja nie spełnia wymagań ustawowych. Innymi słowy, to od inwestora zależy, czy brak należytej reakcji na żądanie udzielenia gwarancji zapłaty nie spowoduje powstania po stronie wykonawcy podstawy do odstąpienia od umowy³⁴. W istocie zatem nowelizacja nie tyle będzie chronić Skarb Państwa przed groźbą inaczej nieuzasadnionego odstąpienia od umowy przez wykonawcę, co raczej będzie chronić *stationes fisci* przed skutkami ich własnych zaniechań lub nieuprawnionych działań wobec wykonawców.

Po czwarte, trudno traktować w kategoriach „nadużycia” skorzystanie przez wykonawcę z uprawnienia, które wynika *ex lege* na wypadek niewykonania ustawowego obowiązku przez inwestora. W rzadkich zaś sytuacjach, gdy zachowanie wykonawcy jest sprzeczne z zasadą „czystych rąk”, przybiera charakter zwykłego lub innego podobnego działania, a żądanie gwarancji zapłaty odrywa się od przeznaczenia tej instytucji, inwestor – Skarb Państwa może z powodzeniem poszukiwać ochrony na drodze sądowej, za pomocą istniejących instytucji, takich jak art. 5 k.c.³⁵

Ustawowe uprzywilejowanie Skarbu Państwa nie wydaje się ani zasadne, ani potrzebne. Niezależnie od tego, kto jest inwestorem, w orzecznictwie sądowym przyjmuje się, że wykorzystanie przez wykonawcę uprawnienia do żądania udzielenia gwarancji li tylko w celu „spreparowania” podstawy do odstąpienia od umowy o roboty budowlane podlega ocenie z punktu widzenia art. 5 k.c.³⁶ Odstąpienie w ta-

kiej sytuacji, nawet jeśli wystąpiły przesłanki z art. 649⁴ § 1 k.c., powinno zostać uznane w postępowaniu sądowym za bezskuteczne³⁷. Naturalnie taki sam efekt przyniesie brak wystąpienia przesłanek odstąpienia – w szczególności w przypadku, gdy zarzut wadliwości terminowo udzielonej gwarancji okaże się chybiony.

Należy podkreślić, że ochrony prawnej przed ekscesami, na które powołuje się uzasadnienie Projektu, Skarb Państwa – tak jak każdy inny inwestor – może z powodzeniem podnosić w postępowaniu sądowym. Poszukiwanie zaś prewencyjnej ochrony w protekcyjnym ustawodawcy wydaje się wątpliwe.

Zasada równorzędności podmiotów prawa cywilnego

Mimo że uzasadnienie nowelizacji wskazuje, że nowe rozwiązanie „nie narusza równości wobec prawa”³⁸, to taka niepoparta argumentami deklaracja wydaje się wątpliwa. Skutek preferencyjnego traktowania Skarbu Państwa jest oczywisty, zaś argument o szczególnym charakterze Skarbu Państwa jako uczestnika obrotu prawnego nie stanowi uzasadnienia dla wyjątku od zasady równego traktowania. Zasada równorzędności podmiotów prawa cywilnego jest uznawana za jedną w najważniejszych zasad prawa prywatnego, przy czym w nauce prawa podkreśla się, że „zasada równorzędności jest przede wszystkim adresowana do ustawodawcy” (Safjan, 2007, s. 267, nb. 2).

Przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące umowy o roboty budowlane, w tym o gwarancji zapłaty, nie różnicowały dotąd praw i obowiązków stron na podstawie kryterium podmiotowego dotyczącego inwestora. Wykonawca mógł żądać gwarancji zapłaty *lege non distinguente* zarówno od prywatnych, jak i publicznych inwestorów. Odpowiednio, obowiązek przedłożenia gwarancji zapłaty na żądanie wykonawcy obciążał tak samo wszystkich inwestorów, niezależnie od ich statusu³⁹. Nowelizacja zmieniła ten stan, stawiając Skarb Państwa w lepszej sytuacji niż wszystkich innych inwestorów – zarówno publicznych, jak i prywatnych.

Motywy zawarte w Projekcie wprost wskazują, że uzasadnieniem nowelizacji jest ochrona interesów fiskalnych Skarbu Państwa, który nie będzie zobowiązany ponosić części kosztów ustanowienia gwarancji (rozwiązanie ma być „korzystne dla budżetu państwa”⁴⁰) i ochrona Skarbu Państwa przed ryzykiem odstąpienia wykonawcy od umowy. Nasuwa się pytanie, dlaczego beneficjentem tych (czy to realnych, czy domniemanych) korzyści nie miałyby być oprócz Skarbu Państwa także jednostki samorządu terytorialnego czy inne podmioty, które ze Skarbem Państwa dzielą przymiot zagwarantowanej prawem wypłacalności (art. 6 PrUp), który to przymiot ma uzasadniać preferencyjne traktowanie Skarbu Państwa jako inwestora na gruncie art. 649¹ § 1 k.c.

Trudno też w gruncie rzeczy doszukać się solidnych podstaw zróżnicowania sytuacji Skarbu Państwa i innych państwowych osób prawnych (art. 441 § 1 k.c.), a nawet spółek, w których Skarb Państwa posiada udziały lub akcje. O ile bowiem norma z art. 6 PrUp nie obejmuje swoim zakresem np. spółek Skarbu Państwa, o tyle jest oczywiste, że takie

spółki o strategicznym znaczeniu dla bezpieczeństwa narodowego nie podlegają ryzyku upadłości w stopniu równym, co podmioty prywatne. Można więc wyobrazić sobie kwestionowanie żądań wykonawców o przedstawienie gwarancji zapłaty formułowanych na podstawie umów o roboty budowlane zawartych przez takich inwestorów. Jakkolwiek wyjątków, a jako taki należy traktować art. 649¹ § 1¹ k.c., nie należy interpretować rozszerzająco, to zapewne mogą pojawić się argumenty za rozszerzeniem podmiotowym wyłączenia wprowadzonego w nowelizacji dla Skarbu Państwa.

Wątpliwość może też budzić kwestia tego, czy w kontraktach realizowanych na rzecz Skarbu Państwa jako inwestora z żądaniem udzielenia gwarancji zapłaty będzie mógł wystąpić względem wykonawcy podwykonawca. *A vista* na takie pytanie należałoby odpowiedzieć twierdząco. Artykuł 649¹ § 1¹ k.c. w proponowanym brzmieniu ma bowiem odnosić się wyłącznie do relacji łączącej inwestora i wykonawcę. Jeśli jednak weźmie się pod uwagę normę odsyłającą z art. 649⁵ k.c., która nakazuje, by art. 649¹–649⁴ k.c. stosować do kontraktów z dalszymi wykonawcami wprost (Drapała, 2010, s. 20) (ustawodawca nie posłużył się określeniem „odpowiednio”), można dojść do wniosku, że wyłączenie możliwości wystąpienia przez wykonawcę z żądaniem udzielenia gwarancji zapłaty skutkuje niemożliwością sformułowania także „roszczeń kaskadowych” przez podwykonawców tegoż wykonawcy⁴¹.

Wreszcie należy odnotować ryzyko zaistnienia na rynku budowlanym sytuacji swoistej „odwróconej dyskryminacji”. Trzeba mianowicie zważyć, że Skarb Państwa jest na rynku budowlanym „konkurentem” innych inwestorów, z którymi w sensie ekonomicznym „rywalizuje” o zasoby wykonawców posiadających odpowiedni *know-how* i potencjał realizacyjny. Uprzywilejowanie Skarbu Państwa w zakresie gwarancji zapłaty będzie przekładać się na mniejszą atrakcyjność skarbowych projektów inwestycyjnych z punktu widzenia wykonawców. W rezultacie Skarb Państwa może otrzymywać mniej ofert przedsiębiorców zainteresowanych realizacją jego zamówień, a oferty te mogą opiewać na wyższe kwoty. Skarb Państwa może okazać się więc beneficjentem omawianej zmiany z punktu widzenia skutków prawnych, ale już nie ekonomicznych.

Na marginesie zasadniczych rozważań należy odnotować, że w odniesieniu do gwarancji zapłaty za roboty budowlane, zagadnienia równości wobec prawa i przeciwdziałania nadużyciom należy rozpatrywać również jeszcze z innej perspektywy. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy o gwarancji zapłaty za roboty budowlane⁴², „*ratio legis* ustawy jest dostarczenie przedsiębiorcy budowlanemu instrumentu prawnego, który przywracałby naruszoną równowagę stron, a zarazem uniemożliwiałby nadużywanie przez zamawiającego swojej dominującej pozycji przetargowej”. Tak określone cele ustawy nie zostały zakwestionowane przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 27.11.2006 r.⁴³ Trybunał uznał bowiem przepisy za sprzeczne z Konstytucją RP przede wszystkim przez wzgląd na ich niezgodność z zasadami tzw. przyzwoitej legislacji. Co więcej, Trybunał wprost wskazał, że „gwarancje budowlane stanowią pewną przeciwwagę dla zabezpieczeń, z których może skorzystać inwestor”. Trybunał dostrzegł więc zjawisko asymetrii upraw-

nień stron umowy o roboty budowlane i potrzebę jej zrównoważenia poprzez przyznanie wykonawcy uprawnienia do żądania udzielenia gwarancji zapłaty. Ten motyw regulacji gwarancji zapłaty z 2003 r. i 2010 r. zostanie mocą nowelizacji – w odniesieniu do inwestycji prowadzonych przez Skarb Państwa – w istocie zniweczony.

Zagadnienia intertemporalne

Instytucja gwarancji zapłaty przewidziana w art. 649¹ § 1¹ k.c. stanowi istotny element oceny ryzyka związanego z realizacją inwestycji. Ocena ta przekłada się na wycenę i wartość ofert składanych przez wykonawców. Jak wiadomo, ryzyko „podbija” cenę. Innymi słowy, im większe ryzyko – np. braku zapłaty za wykonane roboty, zaburzeń płynności itp. – tym większa potrzeba zabezpieczenia przed nim, a tym samym – wyższa cena ofertowa.

Z tego punktu widzenia nowelizacja budzi istotne zastrzeżenia również z perspektywy norm intertemporalnych. Odjęcie wykonawcy uprawnienia do żądania gwarancji zapłaty – już w toku realizacji zamówienia – doprowadzi do nieprzewidywanej przez strony przy zawieraniu umowy ingerencji ustawodawcy w treść stosunku zobowiązaniowego, a w rezultacie do naruszenia istniejącej konsensualnie ukształtowanej równowagi kontraktowej między wykonawcą i zamawiającym.

To właśnie moment zawarcia umowy, a nie data wystąpienia z żądaniem ustanowienia gwarancji zapłaty (jak przewiduje art. 16 Ustawy), powinien być uznany za miarodajny z punktu widzenia oceny respektowania „zasady nieretroakcji” wyrażonej m.in. w art. 3 k.c. (Pietrzykowski, 2007, s. 626, nb. 17).

W tym kontekście nowe przepisy budzą również wątpliwość pod kątem ich zgodności z zasadami prawa zamówień publicznych, w tym art. 454 Prawa zamówień publicznych⁴⁴. Wydaje się bowiem, że modyfikacja stosunku zobowiązaniowego łączącego wykonawcę z inwestorem-Skarbem Państwa, w rezultacie wejścia Ustawy w życie, spełnia przesłankę określoną w art. 454 ust. 2 pkt 1) Pzp, czyli wprowadza warunki, które, gdyby zostały zastosowane w postępowaniu o udzielenie zamówienia, to wzięliby w nim udział lub mogliby wziąć udział inni wykonawcy lub przyjęte zostałyby oferty innej treści.

Podsumowanie

Argumenty przedstawione w motywach nowelizacji budzą wątpliwości i zastrzeżenia. Projektodawca w niepełny i uproszczony sposób przedstawił *ratio legis* związane z wprowadzeniem do Kodeksu cywilnego art. 649¹ i n. k.c. (a wcześniej – wprowadzenia przepisów ustawy o gwarancji zapłaty za roboty budowlane). Przyjęto mianowicie, że wyłącznym celem instytucji określonej w art. 649¹–649⁴ k.c. jest ochrona wykonawcy (i odpowiednio podwykonawców) przed brakiem płatności. Pominęto tym samym inny ważny motyw regulacyjny, zgodnie z którym omawiane przepisy mają chronić wykonawców również przed nieterminowym realizowaniem płatności przez inwestorów.

Niepełne zrekonstruowanie celu realizowanego przez instytucję gwarancji zapłaty z art. 649¹ i n. k.c. skutkowało przyjęciem mylnego założenia, że jeśli w kontekście robót budowlanych realizowanych na rzecz Skarbu Państwa nie występuje ryzyko niewypłacalności inwestora, to nigdy nie zaistnieją też powody, by wykonawca występował względem takiego inwestora z żądaniem zapłaty. Kolejnym krokiem tego wadliwego rozumowania było przyjęcie, że skoro wykonawcy występują przeciwko *stationes fisci* o udzielenie gwarancji zapłaty, to – w świetle „braku” realnych przesłanek występowania z takimi żądaniem – żądania wykonawców stanowią li tylko instrumentalne i nieuzasadnione wykorzystanie uprawnienia przyznanego im przez ustawodawcę mocą art. 649¹ § 1 k.c. Uprawnienie takie można więc, zdaniem autorów nowelizacji, odebrać wykonawcom, nie naruszając ich praw i nie zaburzając równowagi kontraktowej między wykonawcami a Skarbem Państwa.

Takie motywy nowelizacji są wadliwe, bo oparte na nieprawidłowych założeniach. W konsekwencji zaproponowane przepisy nie usprawnią regulacji instytucji gwarancji zapłaty. Ich skutkiem ubocznym może być zmniejszenie podaży ze strony uczestników rynku lub zwiększanie wartości ofert składanych Skarbowi Państwa. Trzeba zatem poddać w wątpliwość nie tylko uzasadnienie prawne, lecz także ekonomiczny sens nowelizacji, oraz w konsekwencji rozważyć powrót do dotychczasowego rozwiązania, które nie przewidywało podmiotowego zróżnicowania inwestorów.

Przypisy/Notes

¹ Dz.U. z 2023 r., poz. 1890 (dalej: Ustawa). Ustawa została przyjęta na podstawie projektu ustawy o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw, druk nr 3304, 3304-A z 23.05.2023 r. (dalej: Projekt).

² Zgodnie z art. 649 § 1 k.c.: „gwarancji zapłaty za roboty budowlane, zwanej dalej »gwarancją zapłaty«, inwestor udziela wykonawcy (generalnemu wykonawcy) w celu zabezpieczenia terminowej zapłaty umówionego wynagrodzenia za wykonanie robót budowlanych”.

³ Zgodnie z art. 218 Konstytucji RP organizację oraz sposób zarządu majątkiem Skarbu Państwa określa ustawa. Jak wskazuje się w doktrynie (zob. Sobolewski, 2023, art. 34, pkt III), powyższa norma oznacza, że likwidacja Skarbu Państwa jako osoby prawnej wymagałaby zmiany Konstytucji.

⁴ Systematyka argumentów stanowi propozycję autorów niniejszego tekstu.

⁵ Projekt, s. 27.

⁶ Projekt, s. 26.

⁷ Ustawa z 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2022 r., poz. 1634, z późn. zm.).

⁸ Projekt, s. 27.

⁹ Projekt, s. 28.

¹⁰ Projekt, s. 28.

¹¹ Projekt, s. 27.

- ¹² Projekt, s. 27.
- ¹³ Projekt, s. 27.
- ¹⁴ Projekt, s. 27.
- ¹⁵ Projekt, s. 27.
- ¹⁶ Projekt, s. 28.
- ¹⁷ Projekt, s. 26.
- ¹⁸ Por. przepisy ustawy z 8.03.2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 711) przewidujące m.in. podwyższone stopy odsetkowe oraz prawo do ustawowej rekompensaty za koszty dochodzenia należności.
- ¹⁹ Por. przepisy ustawy o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych oraz ustawy o finansach publicznych z 4.11.2022 r. (Dz.U. z 2022 r., poz. 2414), na mocy których Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów uzyskał nowe kompetencje w zakresie postępowań w sprawie nadmiernego opóźniania się ze spełnianiem świadczeń pieniężnych.
- ²⁰ Tytułem przykładu, jak podaje Najwyższa Izba Kontroli (2018, s. 16), „przez trzy kwartały 2012 r. ogłoszono łącznie upadłość 233 firm budowlanych. Było to o 80 proc. więcej niż w poprzednim roku i aż czterokrotnie więcej, niż w tym samym okresie w 2008 r., kiedy zaczął się globalny kryzys. (...) Ostatecznie Monitor Sądowy i Gospodarczy podał, że w 2012 roku upadło 941 firm. Przedsiębiorstwa budowlane w tej liczbie stanowiły ponad 25 proc. (...) NIK zauważyła, że trudna sytuacja na rynku budowlanym z lat 2010–2012 r., gdy wiele firm borykało się z problemami finansowymi, a część wręcz upadło, może się obecnie [w 2018 r.] powtórzyć”.
- ²¹ Wyrok Sądu Najwyższego z 18.10.2007 r., III CSK 104/07, Lex.
- ²² Zob. odnośnie do gwarancji bankowej: uchwała Sądu Najwyższego (7 sędziów – zasada prawna) z 16.04.1993 r., III CZP 16/93, Legalis, z głosem A. Szpunara (1993); uchwała Sądu Najwyższego (całej izby Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej) z 28.04.1995 r., III CZP 166/94, Legalis, z głosem G. Tracza (1996).
- ²³ Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 26.03.2014 r., I ACa 24/14, Lex.
- ²⁴ Ustawa z 8.01.2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2010 nr 40, poz. 222).
- ²⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27.11.2006 r., K 47/04, Legalis.
- ²⁶ Ustawa z 9.07.2003 r. o gwarancji zapłaty za roboty budowlane (t.j. Dz.U. 2003 nr 180, poz. 1758).
- ²⁷ Zob. projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, druk nr 2365 z 21.09.2009 r., s. 1.
- ²⁸ Tamże, s. 2.
- ²⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27.11.2006 r., K 47/04, Legalis. Zob. Białończyk, 2010; Rykowski, 2011.
- ³⁰ Ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. 2022, poz. 1520, dalej: PrUp).
- ³¹ Zob. projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, druk nr 2365 z 21.09.2009 r., s. 7, gdzie wskazano explicite, że „ograniczenie działalności gospodarczej z braku środków obrotowych, a następnie upadłość przedsiębiorcy, jest dalszą konsekwencją zatorów płatniczych i niewypłacalności”.
- ³² Projekt, s. 27.
- ³³ Zgodnie z art. 649¹ § 3 k.c., strony ponoszą w równych częściach udokumentowane koszty zabezpieczenia wierzytelności.
- ³⁴ A. Fidali (2013, s. 27–28) akcentuje także odnośnie do żądania wykonawcy znaczenie obowiązku współdziałania stron, znajdującego swą podstawę w art. 354 k.c.
- ³⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z 23.03.2017 r., V CSK 393/16, Legalis, z głosem B. Boenigka (2019); wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 8.10.2018 r., I AGa 533/18, z głosami M. Bączyka (2020) i S. Szejny (2021).
- ³⁶ W tym kontekście zob. zwłaszcza uwagi M. Bączyka (2020, s. 26–28), który wskazuje, że o nadużyciu uprawnienia z art. 649¹ i n. k.c. przez wykonawcę można mówić wtedy, gdy żądanie takie jest kierowane w sytuacji nieistnienia „realnej potrzeby ustanowienia stanu zabezpieczenia”.
- ³⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 26.03.2014 r., I ACa 24/14, Lex. Na ten temat też: Lemkowski, 2020, s. 48–49.
- ³⁸ Projekt, s. 28.
- ³⁹ Wymaga przy tym odnotowania, że rozwiązanie to było przedmiotem krytyki w nauce prawa – zob. Zagrobelny, 2010, s. 692; inaczej: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27.11.2006 r., K 47/04, Legalis.
- ⁴⁰ Projekt, s. 27.
- ⁴¹ Jak bowiem wskazuje D. Okolski (2023, art. 649⁵) „dokładnie te same prawa związane z żądaniem otrzymania gwarancji zapłaty przysługują podwykonawcy względem wykonawcy, jak wykonawcy względem inwestora”.
- ⁴² Druk sejmowy nr IV.452.
- ⁴³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27.11.2006 r., K 47/04, Legalis.
- ⁴⁴ Ustawa z 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz.U. 2022, poz. 1170 ze zm., dalej: Pzp).

Bibliografia/References

- Allianz Trade. (2023). *Raport o niewypłacalności*, s. 4.
- Bączyk, M. (2020). Koncepcja „nadużycia żądania gwarancji” zapłaty przez wykonawcę robót jako sposób ochrony inwestora. Głos do wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 8 października 2018 r., AGa 533/18. *Glosa*, (4), 21–22.
- Białończyk, W. (2010). Gwarancja zapłaty za roboty budowlane – nowe regulacje w Kodeksie cywilnym. *Monitor Prawniczy*, (13).
- Biuro Badań i Analiz Banku Gospodarstwa Krajowego. (2020). *Raport z badania sektora budowlanego 2019*, s. 10.
- Boenigk, B. (2019). Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 23 marca 2017 r., V CSK 393/16. *Monitor Prawniczy*, (17).
- Drapała, P. (2010). Gwarancja zapłaty za roboty budowlane w kodeksie cywilnym (art. 649¹–649⁵ k.c.). *Przegląd Prawa Handlowego*, (6), s. 14.
- Fidali, A. (2013). Gwarancja zapłaty w umowie o roboty budowlane. *Przegląd Prawa Handlowego*, (2), 27–28.
- Główny Urząd Statystyczny. (2023). *Inwestycje i środki trwałe w gospodarce narodowej w latach 2018–2021*, 22–26.
- Jedliński, A., & Mędrzecka J. (2003). Zasada swobody umów a ważność czynności prawnej. *Rejent*, (5), 85.
- Lemkowski, M. (2020). W sprawie gwarancji zapłaty za roboty budowlane. *Przegląd Prawa Handlowego*, (5), 48–49.
- Okolski, D. (2023). *Umowa o roboty budowlane. Komentarz do przepisów KC*. C.H.Beck.
- Najwyższa Izba Kontroli. (2018). *Zabezpieczenie interesu Skarbu Państwa i podwykonawców w umowach na realizację inwestycji drogowych prowadzonych przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad*.
- Pietrzykowski, K. (2007). W: M. Safjan (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna*. C.H.Beck.
- Prokuratura Generalna Rzeczypospolitej Polskiej. (2023). *Sprawozdanie z działalności Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej za 2022 rok*.
- Rykowski, R. (2011). Gwarancja zapłaty za roboty budowlane w znowelizowanym Kodeksie cywilnym. *Przegląd Sądowy*, (2).
- Safjan, M. (2007). W: M. Safjan (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna*. C.H.Beck.

- Sobolewski, P. (2023). W: K. Osajda (red.), W. Borysiak (red. tomu), *Kodeks cywilny. Komentarz*. C.H.Beck.
- Szejna, S. (2021). Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 8 października 2018 r., I AGa 533/18. *Glosa*, (4).
- Szpunar, A. (1993). Glosa do uchwały Sądu Najwyższego (7 sędziów – zasada prawna) z 16.04.1993 r., III CZP 16/93. *Państwo i Prawo*, (9).
- Tracz, G. (1996). Glosa do uchwały Sądu Najwyższego (całej izby Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej) z 28.04.1995 r., III CZP 166/94. *Prawo Bankowe*, (2).
- Zagrobelny, K. (2010). Kilka uwag o gwarancji zapłaty za roboty budowlane w ujęciu Kodeksu cywilnego. W: J. Gołaczyński, P. Machnikowski, & N. Adamczyk (red.), *Współczesne problemy prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Edwarda Gniewka*. C.H.Beck.

Dr Rafał Morek

Doktor nauk prawnych, adiunkt na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Katedra Prawa Cywilnego Porównawczego, adwokat, partner w kancelarii CMS.

Dr Rafał Morek

Doctor of law, assistant professor at the Faculty of Law and Administration of the University of Warsaw, Department of Comparative Civil Law, advocate, partner at CMS.

Dr Jan Markiewicz

Doktor nauk prawnych, adwokat, counsel w kancelarii CMS.

Dr Jan Markiewicz

Doctor of law, advocate, counsel at CMS.

Dr Andrzej Girwoyń

Doktor nauk prawnych, adwokat, associate w kancelarii CMS.

Dr Andrzej Girwoyń

Doctor of law, advocate, associate at CMS.

ZAPOWIEDŹ

Dominika Choroś-Mrozowska

WSPÓŁCZESNE RELACJE HANDLOWE MIĘDZY UNIĄ EUROPEJSKĄ A CHINAMI W ŚWIECIE LIBERALIZACJI I UJAWNIONYCH PRZEWAG KOMPARATYWNYCH

Książka stanowi kompleksowe opracowanie, w którym szczegółowej analizie poddano złożone relacje handlowe między dwiema potęgami gospodarczymi – Unią Europejską i Chinami. Autorka skrupulatnie bada czynniki wpływające na wymianę handlową między tymi regionami, uwzględniając procesy liberalizacji oraz ujawnione przewagi komparatywne. Publikacja nie tylko dostarcza podstaw teoretycznych, ale również zawiera szczegółowe analizy empiryczne, które umożliwiają lepsze zrozumienie skomplikowanych relacji między Unią Europejską a Chinami. Dzięki zastosowaniu modelu gravitacji książka pozwala na identyfikację czynników kształtujących wzajemny handel analizowanych regionów, co czyni ją ważnym źródłem wiedzy dla teoretyków ekonomii, badaczy stosunków międzynarodowych oraz praktyków biznesu.

Więcej informacji na stronie
www.pwe.com.pl